

Karol K. Adamczewski

Godność sakramentu pokuty a jego ochrona w prawie kanonicznym oraz w systemie prawa polskiego

---

Łódzkie Studia Teologiczne 25/2, 7-25

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

KAROL K. ADAMCZEWSKI OFMCONV

*Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Katedra Prawa Rzymskiego*

GODNOŚĆ SAKRAMENTU POKUTY A JEGO OCHRONA W PRAWIE KANONICZNYM ORAZ W SYSTEMIE PRAWA POLSKIEGO

Słowa kluczowe: sakrament pokuty, tajemnica spowiedzi, ochrona tajemnicy spowiedzi, naruszenie tajemnicy spowiedzi, zakaz dowodowy tajemnicy spowiedzi, przestępstwo, duchowny, penitent

1. Wprowadzenie. 2. Wymiar teologiczny sakramentu pokuty. 3. Ochrona sakramentu pokuty w świetle obowiązującego prawa kanonicznego. 3.1. Tajemnica i sekret spowiedzi. 3.2. Naruszenie sakramentalnej tajemnicy i sekretu spowiedzi (kan. 1388 § 1–2). 4. Ochrona tajemnicy spowiedzi w prawie polskim. 4.1. Proceduralny wymiar ochrony tajemnicy spowiedzi. 4.2. Odpowiedzialność prawna duchownego za naruszenie tajemnicy spowiedzi w prawie polskim. 5. Zakończenie

1. WPROWADZENIE

Godność sakramentu pokuty oraz jego ochrona w prawie kanonicznym i w prawie polskim to nie tylko interesujące zagadnienie z teoretycznego punktu widzenia, lecz także mające istotne znaczenie w wymiarze praktycznym. Nie ulega wątpliwości, iż sakrament pokuty stanowi bardzo ważną, o ile nie najważniejszą, przeszczeń spotkania człowieka z Bogiem, w której grzesznik, otrzymując przebaczenie wcześniej popełnionych i wyznanych grzechów, na nowo odzyskuje utraconą więź z Bogiem. Istotna jest także specyfika samego sakramentu pokuty oraz integralnie związanej z nim tajemnicy spowiedzi i jej dualistyczny charakter. Skorzystanie ze spowiedzi sakramentalnej wywołuje skutki nie tylko w aspekcie teologicznym, ale również w sferze prawa kanonicznego i prawa państwowego.

W świetle powyższego rodzi się potrzeba refleksji oraz próby udzielenia odpowiedzi na wiele istotnych pytań, a mianowicie: jakie skutki z punktu widzenia prawa kanonicznego i prawa polskiego pociąga za sobą przystąpienie do sakramentu pokuty? Jak ochrona omawianej instytucji realizowana jest obecnie zarówno na gruncie prawa kanonicznego, jak i w systemie prawa polskiego? Czy i w jaki sposób ustawodawca zachował poszanowanie oraz ochronę nienaruszalności ta-

jemnicy spowiedzi? Jakie konsekwencje wiążą się ze złamaniem tajemnicy spowiedzi i w związku z tym, jakie środki prawne przysługują penitentowi, który staje się ofiarą tego rodzaju naruszenia? W jaki sposób ochrona tajemnicy spowiedzi realizowana jest w polskim systemie prawa? Czy w grę może wchodzić kwestia odpowiedzialności prawnej duchownego za naruszenie tajemnicy spowiedzi przed sądem powszechnym? Istotne jest również zwrócenie uwagi na to, czy ochrona gwarantowana przez przepisy prawa kanonicznego, jak również prawa polskiego ma charakter pełny oraz jednolity.

Podjęty temat jest zatem ważny nie tylko ze względu na istotę i powagę sakramentu pokuty. Nie ulega bowiem wątpliwości, zwłaszcza w dzisiejszych czasach, że staje się on nad wyraz aktualny. Wraz z dynamicznym rozwojem gospodarczym, a zwłaszcza technologicznym, ogromnej wartości nabiera informacja. Z tego powodu, zwłaszcza w odniesieniu do informacji wyznanych w ramach spowiedzi sakramentalnej, zachodzi potrzeba szczególnej dyskrecji oraz jej poszanowania. W kontekście ostentacyjnych odejść duchownych ze stanu kapłańskiego, dla których sankcje kanoniczne nie mają żadnego znaczenia, należy zastanowić się nad wypracowaniem spójnego systemu ochrony prawnej. Wydaje się, iż zasygnalizowany problem niestety może stać się całkiem realny i dotyczyć nas w niedalekiej przyszłości w nieodosobnionych przypadkach, dlatego potrzebne są jasne uregulowania na gruncie prawa polskiego, gwarantujące prawną ochronę ewentualnym penitentom poszkodowanym i pokrzywdzonym tego typu czynami.

2. WYMIAR TEOLOGICZNY SAKRAMENTU POKUTY

Dzięki pojednaniu z Bogiem następuje „duchowe zmartwychwstanie”, którego istota sprowadza się do otrzymania łaski uświęcającej oraz przywrócenia godności dziecka Bożego¹. Odpuszczenie grzechów, w szczególności śmiertelnych, uwalnia człowieka od niewoli grzechu i uświęca go. Natomiast ci, którzy przystępują do sakramentu pokuty z grzechami powszednimi, oprócz odpuszczenia grzechów, otrzymują wzrost łaski uświęcającej². Oznacza to, że przebaczenie niweluje winę człowieka i co ważne także odpuszcza karę wieczną odpowiadającą popełnionym grzechom³. Dlatego trudno nie zgodzić się z opinią, iż sakrament pokuty niejako wyprzedza Sąd Ostateczny i stawia przed każdym chrześcijaninem możliwość wyboru między śmiercią a życiem⁴. Łaska płynąca z sakramentu pokuty ma szczególną właściwość, ponieważ uzdrowia oraz przemienia tych, którzy go przyjmują, skłania do unikania grzechów w przyszłości, a przez to pozwala upodabniać się do Syna Bożego⁵.

---

¹ A. Marcol, *Pokuta i sakrament pokuty*, Opole 1992, 52–53.

² J.S. Płatek, *Sprawowanie sakramentu pokuty i pojednania*, Częstochowa 2001, 158–160.

³ S. Witek, *Sakrament pojednania*, Poznań–Warszawa, 87–89.

⁴ A. Marcol, dz.cyt., 53.

⁵ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1129.

Wniknięcie w sens i znaczenie sakramentu pokuty oraz prześledzenie jego bogatej historii pozwala stwierdzić, iż właściwie od samego początku odgrywał on rolę przewodnią i był przedmiotem ciągłej troski oraz uwagi w Kościele. Jego znaczenie było mocno podkreślane ze względu na wyjątkową rzeczywistość uzdrawiającego spotkania grzesznego człowieka z Bogiem, które ma zbawienny charakter, umożliwia mu bowiem powrót, w jakiejś mierze, do stanu harmonii i szczęścia utraconego w wyniku grzechu pierworodnego. W sakramencie pokuty decydują się więc sprawy fundamentalne, bo dotyczące życia wiecznego, ale także rzutujące na wymiar doczesny ludzkiej egzystencji. Ponadto rzeczywistość sakramentu pokuty stanowi realną przestrzeń, w której następuje namacalne działanie samego Boga w stosunku do grzesznego człowieka przy udziale wspólnoty Kościoła. Ze względu więc na wielką wagę i świętość tego sakramentu Kościół stale podejmuje oraz stosuje liczne środki mające na celu jego ochronę, zwłaszcza w wymiarze prawnym.

3. OCHRONA SAKRAMENTU POKUTY W ŚWIETLE OBOWIĄZUJĄCEGO PRAWA KANONICZNEGO

Ustawodawca kościelny wychodzi naprzeciw stawianym wymogom ochrony sakramentu pokuty, jak również interesu oraz dobra penitenta, ustanawiając szeroki wachlarz ochrony i gwarancji w omawianym przedmiocie⁶. Konkretny wyraz ścisłej ochrony świętości oraz godności sakramentu pokuty stanowi ustalony przez prawodawcę katalog taksatywnie wyliczonych przestępstw godzących w omawiany sakrament⁷. Oznacza to, iż popełnienie ich nie tylko stanowi grzech, ale także rodzi kanoniczną odpowiedzialność karną (kan. 1399) po stronie sprawcy⁸. Natomiast pociągnięcie do odpowiedzialności karnej będzie się wiązało najczęściej z wymierzeniem określonej kary⁹. Prawodawca kościelny bowiem na gruncie prawa karnego materialnego przewidział szeroki system dotkliwych sankcji¹⁰ w omawianej kwestii. W dodatku większość czynów godzących w sakrament pokuty została zakwalifiko-

⁶ J. Syryjczyk, *Zagadnienia kościelnego prawa karnego w świetle publikacji zawartych w kwartalniku Prawo Kanoniczne*, *Prawo Kanoniczne* 51 (2008) 1–2, 105.

⁷ P.M. Gajda, *Sankcje w Kościele*, Tarnów 2008, 143–150.

⁸ M.A. Myrcha, *Problem grzechu w karnym ustawodawstwie kanonicznym*, *Prawo Kanoniczne* 29 (1986) 1–2, 44–53.

⁹ Przewidziane przez prawodawcę kary mogą być nakładane na osoby ochrzczone w Kościele katolickim lub te, które później do niego zostały przyjęte. Ich wymierzenie jest równoznaczne z pozbawieniem określonych dóbr duchowych lub doczesnych, jak np. zakaz przyjmowania sakramentów lub zdjęcie z określonego stanowiska. Kary stosowane przez prawowitą władzę ze względu na cel dzielą się na ekspiacyjne oraz poprawcze (G. Ciccola, F. Targoński, *Poradnik spowiednika. Aspekty biblijno-teologiczne sakramentu pokuty. Cenzury, nieprawidłowości i przeszkody w Kodeksie Prawa Kanonicznego*, Kraków 2008, 58–59).

¹⁰ W zależności od ciężaru danego czynu sprawca przestępstwa, jeśli jest duchownym, może zostać ukarany nawet karą wydalenia ze stanu duchownego. Niewątpliwie należy się zgodzić, iż jest to najsurowsza kara, jaka może spotkać duchownego za popełnione przestępstwo (K. Nykiel, *Przyczyny i procedura wydalania duchownych według norm i praktyki Kongregacji Nauki Wiary*, *Prawo Kanoniczne* 54 (2011) 3–4, 33).

wana do kategorii najcięższych, określanych jako *delicta graviora*, i w konsekwencji zastrzeżona jest do wyłącznej kompetencji Kongregacji Nauki Wiary¹¹.

Zatem naruszenie świętości sakramentu pokuty traktowane jest jako poważne przestępstwo zagrożone ciężkimi sankcjami karnymi¹². W tym kontekście wymowny jest fakt, iż na sześć przestępstw¹³, za które wymierzana jest najsurowsza kara, tj. ekskomunika¹⁴, wiążąca mocą samego prawa *latae sententiae*¹⁵ i zastrzeżona dla Stolicy Apostolskiej, aż dwa¹⁶ odnoszą się właśnie do sakramentu pokuty. Wydaje się oczywiste, iż przestępstwa zagrożone wspomnianym rodzajem kary świadczą, że materia, w którą godzą, jest szczególnie ważna zarówno w aspekcie konieczności zachowania porządku prawno-publicznego, jak i realizacji nadprzyrodzonego charakteru Kościoła¹⁷. Tym bardziej jeśli uświadomimy sobie, iż sankcje karne w Kościele stanowią ostateczność *extrema ratio*¹⁸.

Także na gruncie prawa procesowego kanonicznego daje się wyraźnie zauważyć ochronę świętości sakramentu pokuty¹⁹. Szczególnym jej wyrazem jest kan. 1550 § 2 nr 2, stanowiący podstawę orzeczenia niezdolności spowiednika do zeznań w sądzie kościelnym w odniesieniu do wszystkiego, co poznał z sakramentalnej spowiedzi. *Kodeks Prawa Kanonicznego* w przytoczonym kanonie stanowi również, iż w od-

---

¹¹ Najcięższe przestępstwa przeciw sakramentowi pokuty zastrzeżone do kompetencji Kongregacji Nauki Wiary wskazane są w art. 4 dokumentu *Normae de gravioribus delictis*, który po wprowadzeniu zmian i przedłożeniu przez Kongregację Nauki Wiary został zatwierdzony przez papieża Benedykta XVI 21 maja 2010 r. Ich szczegółowe przedstawienie będzie stanowiło w znacznej mierze przedmiot dwóch paragrafów niniejszego rozdziału.

¹² P. Hemperek, *Uświęcające zadanie Kościoła*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, t. 3, Lublin 1986, 164.

¹³ W. Góralski, *Władza spowiednika w zakresie odpuszczania grzechów i kar według nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, *Prawo Kanoniczne* 27(1984) 3–4, 82–85.

¹⁴ Jest najcięższą z cenzur. Skutkiem jej nałożenia jest wykluczenie wiernego z pełni wspólnoty kościelnej, choć nadal z racji chrztu pozostaje wcielony w Chrystusa i Kościół. Kan. 1331 wskazuje skutki ogólne każdej ekskomuniki oraz także dalsze, jakie wiążą się z ekskomuniką wymierzoną lub deklarowaną (P.M. Gajda, dz.cyt., 143–150).

¹⁵ Przyjmując kryterium sposobu wymierzenia kary, na gruncie prawa kanonicznego wyróżnia się kary *latae et ferendae sententiae*. Kara *latae sententiae* to określona sankcja karna, która jest dołączona do ustawy lub nakazu w taki sposób, iż jej zaciągnięcie następuje *ipso facto*, czyli na mocy samego faktu popełnienia przestępstwa. Innymi słowy ustawa lub nakaz przewiduje, że sprawca z chwilą popełnienia określonego przestępstwa zaciąga karę. Kara zatem w tej sytuacji zostaje wymierzona przez samego prawodawcę już w czasie promulgacji ustawy, stąd nazwa *latae sententiae*. Natomiast kara *ferendae sententiae* jest wydawana przez sędziego lub przełożonego i wiąże osobę sprawcy nie z chwilą popełnienia przestępstwa, ale z chwilą jej wymierzenia prawomocnym wyrokiem (M. Myrcha, *Prawo karne*, t. 2: *Kara*, Warszawa 1960, 160).

¹⁶ Chodzi tu o sytuację, w której spowiednik rozgrzesza, poza niebezpieczeństwem śmierci, współnika w grzechu przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu (kan. 1378 § 1; kan. 977) oraz bezpośrednio naruszenie tajemnicy spowiedzi (kan. 1388 § 1).

¹⁷ M. Wróbel, *Przestępstwo podsłuchiwanie (nagrywania) spowiedzi oraz rozpowszechnianie jej treści w środkach społecznego przekazu w świetle prawodawstwa Kościoła Katolickiego*, *Prawo Kanoniczne* 54 (2011) 3–4, 287.

¹⁸ Z. Suhecki, *Wydalenie duchownych na podstawie kanonicznego procesu karnego*, *Prawo Kanoniczne* 54 (2011) 3–4, 99.

¹⁹ P.M. Gajda, dz.cyt., 90.

niesieniu do każdej innej osoby, która cokolwiek i w jakikolwiek sposób usłyszała coś z sakramentalnej spowiedzi, nie można przyjąć jako śladu prawdy (kan. 1550 § 2 nr 2)²⁰. Wreszcie niezwykle istotnym faktem, wymagającym podkreślenia, jest to, iż poza prawem kanonicznym z zasady również prawodawstwa państwowe w szerokim zakresie gwarantują prawną ochronę tajemnicy spowiedzi, traktując ją jako rodzaj tajemnicy zawodowej²¹. Polski system prawa również zapewnia poszanowanie oraz prawną ochronę tajemnicy spowiedzi²².

Ochrona sakramentu pokuty pozostaje w ścisłej korelacji z ochroną tajemnicy i sekretu spowiedzi. Słusznie się zauważa, iż nie można oddzielać jednej od drugiej. Trudno bowiem mówić o dobru sakramentu pokuty bez uwzględnienia również interesu oraz dobra samego penitenta²³. Stąd trzeba przyznać, iż prawodawca kościelny, mając na uwadze konieczność realizacji obowiązku ochrony świętości sakramentu pokuty oraz poszanowania wolności i godności osób do niego przystępujących, wykazał wiele troski i uwagi w kwestii tego zagadnienia²⁴.

3.1. TAJEMNICA I SEKRET SPOWIEDZI

Kościół zdecydowanie stoi na straży ochrony tajemnicy sakramentalnej oraz nie dopuszcza żadnego sposobu i zakresu jej zdrady. Nie istnieje też racja, która mogłaby kiedykolwiek uprawnić spowiednika do naruszenia tej tajemnicy²⁵. Tajemnicę tę, od której nie przewiduje się żadnych wyjątków, słusznie określa się mianem pieczęci sakramentalnej, ponieważ to, co penitent wyznał kapłanowi, zostaje zapieczętowane na zawsze przez sakrament pokuty²⁶.

Kodeksowa ochrona tajemnicy oraz sekretu spowiedzi jest realizowana zasadniczo w trzech kierunkach. Na gruncie obecnie obowiązującego *Kodeksu Prawa Kanonicznego* daje się zauważyć wyraźną troskę o ochronę tajemnicy spowiedzi na płaszczyźnie kanonicznego prawa cywilnego (kan. 983 i kan. 984), karnego (kan. 1388 § 1–2), a także procesowego (kan. 1550 § 2 pkt 2). Tajemnica oraz sekret spowiedzi sakramentalnej należą do niezwykle doniosłej materii w wymiarze religijnym. Kanon 983 § 1 stwierdza wprost, iż tajemnica sakramentu pokuty jest nienaruszalna, „dlatego nie wolno spowiednikowi słowami lub w jakikolwiek inny sposób i dla jakiegokolwiek przyczyny w czymkolwiek zdradzić penitenta”. Trzeba zauważyć, iż ochrona *sigillum*

²⁰ Spowiednik zatem w odniesieniu do wszystkiego, co poznał z sakramentalnej spowiedzi, jest pozbawiony zdolności do składania zeznań w sądzie kościelnym, nawet wówczas gdyby wyraźnie był proszony o to przez penitenta (W. Adamczewski, *Prawo w konfesjonale*, w: *Sztuka spowiadania*, red. J. Augustyn, S. Cyran, Kraków 2010, 192).

²¹ J. Syryjczyk, *Ochrona tajemnicy spowiedzi w świetle kanonicznego prawa karnego*, *Prawo Kanoniczne* 44 (2001) 1–2, 115–118.

²² Zagadnienie odnoszące się do ochrony tajemnicy spowiedzi na gruncie prawa polskiego zostanie przedstawione w dalszej części artykułu.

²³ J. Syryjczyk, *Ochrona tajemnicy...*, art.cyt., 123.

²⁴ M. Wróbel, *Przestępstwo podsłuchiwania...*, art.cyt., 287–290.

²⁵ W. Adamczewski, dz.cyt., 191–194.

²⁶ P. Hemperek, dz.cyt., 163–164.

sacramentale, zagwarantowana w normach prawa kościelnego, ma swoje źródło w prawie naturalnym oraz Bożym²⁷. Umocowanie ochrony tajemnicy spowiedzi w prawie naturalnym ma ściśle odniesienie do faktu, iż pomiędzy spowiednikiem a penitentem zawierana jest swego rodzaju umowa, w której jedna ze stron wyznaje swe grzechy, a druga zachowuje je w tajemnicy. Dochodzi zatem w tej sytuacji do zaciągnięcia zobowiązania wynikającego z powierzonego sekretu, a mającego swe mocne ugruntowanie w zasadzie sprawiedliwości²⁸. Niemniej, mając na uwadze potrzebę jeszcze większej ochrony w tej kwestii, trzeba się odwołać *implicite* do samego Prawa Bożego, czyli momentu ustanowienia sakramentu pokuty i pojednania. Chrystus ustanawiając ten sakrament, nie chciał wystawiać na szwank dobrego imienia penitenta²⁹.

Tajemnicę spowiedzi można określić jako najściślejszy obowiązek zachowania dyskrecji przez spowiednika i powstrzymania się od wszelkiego pozasakramentalnego korzystania bez zgody penitenta³⁰, z tych informacji, które w związku z sakramentalnym rozgrzeszeniem były przez niego wyznane, a których wyjawienie lub też korzystanie z nich zdradzałoby lub powodowałoby podejrzenie u osób postronnych³¹. Zatem słusznie podkreśla się w doktrynie prawa kanonicznego, iż zakres tajemnicy spowiedzi obejmuje nie tylko wyznane grzechy, ale również odnosi się do wszelkich informacji oraz okoliczności, o których spowiednik dowiedział się w czasie spowiedzi sakramentalnej od penitenta³². Przy tym podkreśla się, iż nie ma znaczenia, czy ich ujawnienie było konieczne, użyteczne, a nawet zbyteczne³³.

Konkludując, konieczne wydaje się podkreślenie, iż tajemnica spowiedzi zasadniczo różni się od innych tajemnic, do których można zostać zobowiązanym. Jej istota tkwi w zapewnieniu penitenta, iż wskutek przystąpienia do sakramentu spowiedzi w żaden sposób nie zmieni się ludzka wiedza na temat jego grzechów. Trzeba mieć świadomość, że właśnie tego rodzaju gwarancja ze strony prawodawcy nierzadko bywa dla grzesznika warunkiem i w ogóle motywem podjęcia procesu nawrócenia oraz pojednania z Bogiem i Kościołem. Penitentowi, podejmującemu działanie na płaszczyźnie zbawczej w sakramencie pokuty, musi zatem towarzyszyć pewność, że wypowiedzianej przez niego prawdy nikt, a zwłaszcza spowiednik, nie wykorzysta przeciw niemu³⁴.

²⁷ M. Pastuszko, *Sakrament pokuty pojednania*, Kielce 1999, 387.

²⁸ S. Huet, *Sakrament pokuty w świetle teologii i psychologii*, cz. II, Warszawa 1959, 399–400.

²⁹ M. Pastuszko, *Sakrament pokuty...*, dz.cyt., 387.

³⁰ Trzeba mieć na uwadze, iż prawodawca, troszcząc się w pierwszej kolejności o dobro duchowe i moralne penitenta, dopuszcza możliwość rozmowy spowiednika z penitentem poza spowiedzią, nawet o przedmiocie spowiedzi, ale tylko pod koniecznym warunkiem, że usilnie tego chce sam penitent (J.S. Płatek, dz.cyt., 386).

³¹ S. Huet, dz.cyt., 388.

³² T. Rakoczy, *Ochrona tajemnicy spowiedzi. Zakaz wyjawiania okoliczności uciążliwych dla penitenta*, *Annales Canonici* 7 (2011), 133–137.

³³ J. Syryjczyk, *Ochrona tajemnicy...*, art.cyt., 113.

³⁴ Kościół traktuje wyznanie grzechów w sakramencie pokuty jako jedyną na ziemi sytuację, która chociaż dzieje się w obecności człowieka, to w relacjach ludzkich winna być traktowana jako *per non est*, a więc tak, jakby się nigdy nie zdarzyła. To, co w czasie sakramentu spowiedzi zostaje wypowiedziane przez penitenta, jest przeznaczone dla Boga i tylko dla Boga i takie ma pozostać (W. Wenz, M. Janusewicz, *Zapewnienie poszanowania i ochrony prawnej tajemnicy sakramentalnej w polskim systemie prawa*, *Wrocławski Przegląd Teologiczny* 16 (2008), nr 1, 162).

3.2. NARUSZENIE SAKRAMENTALNEJ TAJEMNICY I SEKRETU SPOWIEDZI (KAN. 1388 § 1–2)

Sakrament pokuty, ze względu na to, iż stanowi przede wszystkim miejsce spotkania oraz pojednania człowieka z Bogiem, jest przedmiotem szczególnej troski ze strony Kościoła. Tym bardziej zatem w tej niezwykle ważnej przestrzeni nie można dopuścić do zgorszenia oraz grzechu, ale trzeba zapewnić warunki do właściwego i godziwego sprawowania tego sakramentu. Szczególny wyraz prawodawczej troski w tej kwestii stanowi m.in. znowelizowany w 2010 r. dokument *Normae de gravioribus delictis* Kongregacji Nauki Wiary, który w art. 4 § 1–2 zarezerwował do jej kompetencji sześć przestępstw³⁵ przeciwko świętości sakramentu pokuty. Są nimi:

- rozgrzeszenie współnika w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu (kan. 1378 § 1; kan. 977),
- usiłowanie rozgrzeszenia sakramentalnego lub zakazane słuchanie spowiedzi (kan. 1378 § 2, p. 2; kan. 965; kan. 966),
- symulowanie rozgrzeszenia sakramentalnego (kan. 1379),
- *sollicitatio ad turpia* (kan. 1387),
- bezpośrednia i pośrednia zdrada tajemnicy sakramentalnej (kan. 1388 § 1),
- złośliwa rejestracja oraz rozpowszechnianie treści spowiedzi sakramentalnej za pomocą środków komunikacji społecznej (Dekret Kongregacji Nauki Wiary z 23 września 1988 r. art. 4 § 2 *Normae de gravioribus delictis*).

³⁵ W kontekście podejmowanych zagadnień istotne wydaje się wnikliwsze spojrzenie oraz przybliżenie definicji przestępstwa w rozumieniu prawa kościelnego. Wprawdzie obecny *Kodeks Prawa Kanonicznego* w przeciwieństwie do poprzedniego *Kodeksu* z 1917 r. nie podaje wprost określenia przestępstwa, to jednak na podstawie kan. 1321, § 1 oraz kan. 1399 możliwe jest utworzenie jego pojęcia. Przestępstwo w rozumieniu prawa kanonicznego opartego na wskazanych kanonach stanowi zewnętrzne naruszenie ustawy lub nakazu, dokonane przez sprawcę w stanie poczytalności moralnej, występującej w dużym stopniu, jak również poczytalności prawnej, czyli w postaci winy umyślnej lub nieumyślnej (M.A. Myrcha, *Problem grzechu...*, art.cyt., 76).

W kontekście wskazanych elementów konstytutywnych przestępstwa trzeba podkreślić, iż naruszenie następuje wtedy, gdy czyni się coś, co jest zakazane przez ustawę lub nakaz, albo gdy następuje zaniechanie tego, do czego ustawa lub nakaz zobowiązuje. Zatem warto mieć na uwadze, iż naruszenie może polegać, w zależności od okoliczności, na działaniu sprawcy bądź jego braku. Drugim nieodzownym składnikiem przestępstwa jest konieczność naruszenia ustawy lub nakazu karnego. Oznacza to, iż przestępstwo nie zaistnieje w znaczeniu prawnym, jeśli nie jest ono przewidziane przez ustawodawcę. Innymi słowy, nie każde naruszenie prawa stanowi przestępstwo, ale tylko takie naruszenie ustawy lub nakazu, z którymi związana jest jakaś kara. Zatem, jeśli ustawa ma przewidzianą sankcję karną, to jej przekroczenie stanowi przestępstwo (G. Ciccola, F. Targoński, dz.cyt., 57–58). Kolejnym wymaganym warunkiem, pozwalającym uznać dany czyn za przestępczy, jest znamię ciężkiego (*gravis*) obiektywnego i subiektywnego naruszenia. Ciężar obiektywny przestępstwa zależy od waloru naruszenia ustawy, stopnia winy i powstałej szkody. Natomiast wymóg subiektywnego naruszenia zostaje wypełniony, jeśli sprawca był zdolny do rozpoznania czynu i kierowania swym działaniem. Zatem, jeśli sprawca jest osobą, która trwale jest niezdolna do posługiwania się rozumem, wówczas nie można mówić w jego przypadku o popełnieniu przestępstwa. Innymi słowy, musi występować świadomość działania i możliwość postępowania (P.M. Gajda, dz.cyt., 18–22). Ostatnim elementem wymaganym do zaistnienia przestępstwa, jest zewnętrzny charakter dokonanego naruszenia. Zewnętrzność charakteryzuje się tym, że działanie przestępcze widać, słyhać także wtedy, gdy nikt nie był świadkiem działania. Trzeba wreszcie mieć świadomość, iż każde przestępstwo jest grzechem, ale nie każdy grzech jest przestępstwem (M.A. Myrcha, *Problem grzechu...*, art.cyt., 76–77).

Naruszenie tajemnicy spowiedzi zostało zaliczone do kategorii najcięższych przestępstw³⁶. Przy ustaleniu prawnej kwalifikacji omawianego czynu istotne jest, czy sprawca dopuścił się naruszenia tajemnicy sakramentalnej (kan. 1388 § 1), czy też sekretu spowiedzi (kan. 1388 § 2). Na gruncie obecnego *Kodeksu Prawa Kanonicznego* ustawodawca wyróżnia dwie kategorie przestępstwa, które wiążą się ze zdradą tajemnicy spowiedzi. Do pierwszej zalicza naruszenie tajemnicy spowiedzi sakramentalnej. Sprawcą tego przestępstwa może być tylko i wyłącznie spowiednik. Natomiast drugą kategorię stanowi zdrada sekretu spowiedzi, którego sprawcą, z wyjątkiem spowiednika, może być każdy, kto ujawnia wiadomości o grzechach uzyskane na podstawie spowiedzi³⁷.

Prawodawca, chroniąc tajemnicę spowiedzi na gruncie przepisów prawa materialnego, zakwalifikował naruszenie tajemnicy spowiedzi do najcięższych przestępstw kościelnych i obwarował je najsurowszymi karami³⁸. Za bezpośrednie bowiem naruszenie tajemnicy sakramentalnej przewidzianą przez kodeks sankcją karną jest ekskomunika, *latae sententiae*, której odpuszczenie zastrzeżone jest dla Stolicy Apostolskiej (kan. 1388 § 1). Samo przestępstwo zostało natomiast zastrzeżone do kompetencji Kongregacji Nauki Wiary³⁹ (art. 4 § 1 pkt 1 *Normae de gravioribus delictis*). Niemniej trzeba zaznaczyć, iż ograniczenie władzy rozgrzeszania w tym wypadku nie ma charakteru absolutnego, ponieważ ustawodawca wskazuje na sytuacje szczególne, tj. *casus urgens* oraz *in periculo mortis*, które będą usprawiedliwiały zawieszenie lub złagodzenie wspomnianego ograniczenia⁴⁰. W praktyce będzie to oznaczało, iż spowiednik, który zaciągnął ekskomunikę, może być zwolniony w zakresie wewnętrznym sakramentalnym przez zwykłego spowiednika, ale tylko w przypadku nagłym (kan. 1357 § 1)⁴¹ albo w sytuacji zagrożenia niebezpieczeństwem śmierci⁴² (kan. 976).

³⁶ B. Pieron, *Ochrona tajemnicy spowiedzi w prawie polskim*, Kieleckie Studia Teologiczne 11 (2012), 326.

³⁷ J. Syryjczyk, *Ochrona tajemnicy...*, art.cyt., 113–114.

³⁸ B. Pieron, art.cyt., 326.

³⁹ Oznacza to, że w sytuacji, gdy ordynariusz lub hierarcha uzyska wiadomość, przynajmniej prawdopodobną, o popełnieniu omawianego zastrzeżonego przestępstwa, po przeprowadzeniu dochodzenia wstępnego, podobnie jak to czyni w przypadku innych przestępstw o charakterze *delicta graviora*, powiadamia o zaistniałej sytuacji Kongregację Nauki Wiary. Kongregacja, jeżeli nie zastrzeże dla siebie danej sprawy ze względu na jej szczególne okoliczności, wskazuje ordynariuszowi lub hierarsze sposób postępowania, z zastrzeżeniem prawa odwołania się od wyroku I instancji jedynie do Najwyższego Trybunału Kongregacji (Z. Suchecki, *Ochrona godności kapłańskiej w kościelnym prawie karnym*, w: *Kapłaństwo Posługi*, red. A. Skorupa, A. Słowikowska, Lublin 2012, 121).

⁴⁰ W. Góralski, *Władza spowiednika...*, art.cyt., 84.

⁴¹ Zgodnie z kan. 1357 § 1 spowiednik upoważniony jest do uwolnienia penitenta, w ramach spowiedzi sakramentalnej, od kar *latae sententiae* ekskomuniki oraz interdyktu, kiedy penitentowi trudno pozostawać w grzechu aż do zwrócenia się do kompetentnego przełożonego (por. kan. 1357 § 1). J. Syryjczyk wyraża opinię, iż podyktowane racjami duszpasterskimi upoważnienie spowiedników do zwalniania z ekskomuniki *latae sententiae* w sakramencie pokuty powoduje w konsekwencji, iż kara ta traci swój karny charakter (J. Syryjczyk, *Pojęcie ekskomuniki w świetle zadań pastoralnych Kościoła w projekcje prawa karnego z 1973 r., oraz w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, *Prawo Kanoniczne* 32 (1989) 1–2, 127–130).

⁴² Niebezpieczeństwo śmierci zachodzi, jeżeli przewiduje się, iż zagrożony wierny może umrzeć. Chociaż nie ma pewności, czy śmierć rzeczywiście nastąpi w konkretnym przypadku, ale wystarczy,

Natomiast za naruszenie pośrednie tajemnicy spowiedzi wprowadzić nie ma przewidzianej przez ustawodawcę konkretnej sankcji, ale jest ono karane obligatoryjnie karami *ferendae sententiae*⁴³. Oznacza to, iż ustawodawca zobowiązuje sąd do wymierzenia kary za to przestępstwo, zostawiając mu jednak pewne pole swobody przy decydowaniu w kwestii rodzaju oraz wysokości kary. Sąd, wymierzając zatem karę, będzie brał pod uwagę przesłanki podmiotowe oraz przedmiotowe, a także rozmiar szkody powstałej w wyniku popełnionego przestępstwa. Pociągnięcie sprawcy do odpowiedzialności karnej za popełnione przestępstwo jest możliwe w okresie trzech lat od jego popełnienia⁴⁴.

Podsumowując, należy stwierdzić, iż w odniesieniu do aspektu ochrony spowiedzi sakramentalnej prawodawca kościelny wykazał wiele troski i uwagi. Znajduje to swój wyraz w szeregu norm prawnych, które przewidują sankcję m.in. za naruszenie jej godności i świętości. Realizacja ochrony jest tak daleko posunięta, iż w pewnych przypadkach może nastąpić nawet nałożenie najsurowszej kary kościelnej, przewidzianej w systemie prawa kanonicznego, którą niewątpliwie jest ekskomunika *latae sententiae*.

Penitent przystępuje do sakramentu spowiedzi dobrowolnie, kierując się fundamentalnym motywem miłości do Boga i bliźniego oraz chęcią osiągnięcia życia wiecznego. Człowiekowi zatem, który podejmuje działanie na płaszczyźnie zbawczej, musi towarzyszyć pewność, że wypowiedzianej w wyznaniu sakramentalnym prawdy, nikt, a zwłaszcza spowiednik, nie wykorzysta w żaden sposób przeciwko niemu. Dlatego Kościół traktuje wyznanie grzechów w sakramencie pokuty jako jedyną na ziemi sytuację, która chociaż dzieje się w obecności człowieka, w relacjach międzyludzkich ma być uważana *per non est*, a więc tak, jakby się nigdy nie zdarzyła⁴⁵. Z tego powodu Kościół zdecydowanie stoi na straży ochrony świętości sakramentu pokuty, jak to zostało przedstawione. Należy jeszcze podkreślić, iż na przestrzeni ostatnich lat w katalogu *delicta reservata* prawodawca zawarł większą liczbę przestępstw przeciwko sakramentowi pokuty. Z jednej strony ten fakt, jak się trafnie zauważa, świadczy o trosce prawodawcy, by zagwarantować godziwe sprawowanie sakramentu pokuty. Jednakże z drugiej strony może napawać niepokojem, ponieważ wskazuje na zdarzające się coraz częściej nadużycia w związku ze sprawowaniem sakramentu pokuty⁴⁶.

że zachodzi duże prawdopodobieństwo jej nastąpienia. *Periculum mortis* może być spowodowane okolicznościami wewnętrznymi, takimi jak: ciężka choroba, odniesione rany czy starość, lub też czynnikami zewnętrznymi, jak np. wyrok śmierci, stan wojny (M. Pastuszko, *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w szczególnych okolicznościach*, Prawo Kanoniczne 38 (1995) 1–2, 57).

⁴³ J. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo karne*, Warszawa 2003, 131.

⁴⁴ J. Arias, *Kary oraz inne środki karne*, (kan. 1362), w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, edycja pol., red. P. Majer, Kraków 2011, 1022–1023.

⁴⁵ Już św. Tomasz z Akwinu podkreślał, iż „spowiednik słucha wyznania grzechów jak Bóg”. Podobnie we współczesnej kanonistyce istnieje pogląd, iż „spowiednik słucha wyznania grzechów w zakresie Bożym”. Oznacza to, że wprowadzić przez posługę Kościoła, ale to sam Bóg odpuszcza grzechy. W konsekwencji to, co urzeczywistniane jest w czasie tego sakramentu, zawsze pozostaje w zakresie Bożym. Zatem nigdy nie może zachodzić racja, która przemawiałaby za ujawnieniem tego, co zostało wyjawione przez penitenta. Stąd też mówi się o nienaruszalności tajemnicy spowiedzi (M. Pastuszko, *Sakrament pokuty...*, dz.cyt., 395).

⁴⁶ D. Borek, *Przestępstwa przeciwko sakramentom w normach De Delictis Reservatis z 2010 roku*, Prawo Kanoniczne 55 (2012) 4, 135.

4. OCHRONA TAJEMNICY SPOWIEDZI W PRAWIE POLSKIM

Typowym przykładem rozwiązań prawnych, przyjętych przez świeckiego ustawodawcę w polskim systemie prawa, uwzględniających kwestie związane z funkcjonowaniem w społeczeństwie Kościołów oraz związków wyznaniowych, jest zagadnienie dotyczące tajemnicy spowiedzi, a zwłaszcza istniejących w jej kontekście ograniczeń i zakazów o charakterze dowodowym⁴⁷. Obowiązują one na gruncie polskiej procedury karnej, cywilnej oraz administracyjnej⁴⁸.

Oczywiste jest, iż system prawa polskiego, w porównaniu z prawem kanonicznym, nie eksponuje tak wyraźnie i bezpośrednio podstaw respektowania tajemnicy spowiedzi. Niemniej one istnieją, zapewniając w jakimś zakresie gwarancję ochrony omawianej instytucji, chociaż nie na taką miarę, jak zachodzi to w systemie prawa kanonicznego⁴⁹. Poza normami rangi konstytucyjnej, mającymi swe odniesienie również do prawa międzynarodowego, gwarantującymi ochronę tajemnicy spowiedzi w prawie polskim, wydaje się istotne wskazanie przede wszystkim aktów normatywnych usytuowanych niżej w hierarchii polskiego systemu prawa⁵⁰.

Na gruncie prawa karnego materialnego kluczowy wydaje się art. 266 § 1 *Kodeksu karnego*⁵¹, znajdujący się w rozdziale XXXIII, obejmującym przestępstwa przeciwko ochronie informacji. Wspomniany przepis dokonuje penalizacji naruszenia tzw. tajemnicy zawodowej. W doktrynie podkreśla się, iż karalność ujawnienia odnosi się tylko do takich informacji, z którymi sprawca zapoznał się w związku z pełnioną funkcją, wykonywaną działalnością publiczną, społeczną, gospodarczą lub naukową. Dotyczy to także pełnienia funkcji w Kościołach oraz związkach wyznaniowych. Stąd też przyjmuje się, iż sprawcą omawianego przestępstwa może być duchowny. Możliwość zatem pociągnięcia do odpowiedzialności karnej duchownego na podstawie art. 266 § 1 k.k., w przypadku naruszenia przez niego tajemnicy spowiedzi, trzeba uznać zatem za konkretny wyraz jej ochrony ze strony prawodawcy⁵². Możliwe wydaje się również, iż umyślne podsłuchiwanie przez osoby trzecie spowiedzi wypełnia znamiona czynu określonego w art. 267 k.k., opisującego przestępstwo nielegalnego uzyskania informacji. Tym samym to także będzie rodziło możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności karnej sprawcy popełnionego przestępstwa⁵³.

Naruszenie tajemnicy spowiedzi może też stanowić podstawę do odpowiedzialności na gruncie prawa cywilnego. W przypadku tego rodzaju naruszeń najbardziej właściwe będzie dochodzenie przez poszkodowanego swych praw przed sądem cywilnym na podstawie art. 23 k.c. i 24 k.c. w związku z art. 448 k.c.⁵⁴, od-

⁴⁷ W. Wenz, M. Janusewicz, art.cyt., 169–170.

⁴⁸ B. Pieron, art.cyt., 329–331.

⁴⁹ M. Wielec, *Zakaz dowodowy tajemnicy spowiedzi w postępowaniu karnym*, Warszawa 2012, 144.

⁵⁰ B. Pieron, art.cyt., 328.

⁵¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r., *Kodeks karny* (Dz. U. Nr 88 poz. 553).

⁵² W. Wróbel, *Przestępstwa przeciwko ochronie informacji*, w: *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, *Komentarz*, red. A. Zoll, Zakamycze 1998, 993.

⁵³ L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2011, 319–320.

⁵⁴ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r., *Kodeks cywilny* (Dz. U. z 1964 r. Nr 16 poz. 93 z późn. zm.).

noszącymi się do dóbr osobistych oraz środków ochrony w razie ich naruszenia⁵⁵. Także na gruncie *Kodeksu postępowania karnego* ustawodawca wskazał, iż „Nie wolno przesłuchiwać jako świadków: [...] duchownego co do faktów, o których dowiedział się na spowiedzi” (art. 178, pkt 2 k.p.k.). Wreszcie ochrony w sensie szerokim osób korzystających z praktyki spowiedzi, a tym samym tajemnicy spowiedzi można także doszukiwać się w *Ustawie o gwarancjach wolności sumienia i wyznania*⁵⁶ z 17 maja 1989 r. Istotny jest tutaj art. 2, zawierający katalog wolności religijnych. W ramach wspomnianego artykułu ustawodawca zagwarantował każdemu obywatelowi m.in. prawo do uczestnictwa w czynnościach i obrzędach religijnych oraz wypełniania obowiązków religijnych, do których bez wątpienia można zaliczyć praktykę spowiedzi⁵⁷.

W kontekście powyższych rozważań należy stwierdzić, iż korzystanie ze spowiedzi lub z innych czynności o charakterze religijnym wpisuje się mocno przede wszystkim w realizację obowiązującej zasady niezbywalnej godności człowieka (art. 30 Konstytucji RP). Stanowi także urzeczywistnienie zagwarantowanych konstytucyjnie zasad autonomii Kościoła i państwa (art. 25 Konstytucji RP) oraz prawa do wolności religijnej (art. 53 ust. 1 Konstytucji RP). Respektowanie tajemnicy spowiedzi znajduje również swe mocne powiązanie z zasadami prawa do prywatności (art. 47 Konstytucji RP) oraz prawa do swobodnego komunikowania się (art. 49 Konstytucji RP). Trzeba mieć przy tym świadomość, iż wymienione zasady stanowią fundamentalne źródło wszelkich państwowych aktów normatywnych respektujących tajemnicę spowiedzi. Dlatego należy mieć na uwadze, iż obowiązujące w polskim systemie prawo materialne oraz procesowe gwarantujące ochronę tajemnicy spowiedzi posiada swe mocne zakorzenienie w normach najwyższego rzędu. Chodzi tutaj o normy rangi konstytucyjnej⁵⁸ oraz międzynarodowej.

4.1. PROCEDURALNY WYMIAR OCHRONY TAJEMNICY SPOWIEDZI

Uregulowania prawne odnoszące się do ochrony tajemnicy spowiedzi, poza prawem kanonicznym oraz prawem polskim materialnym, występują również na gruncie przepisów polskiego prawa procesowego. Przede wszystkim chodzi tu o skodyfikowane polskie postępowanie karne, administracyjne oraz cywilne, a także ustawy: *O Najwyższej Izbie Kontroli* oraz *Ordynacja podatkowa*. W ramach wskazanych aktów prawnych wyróżnia się w doktrynie dwa modele ochrony tajemnicy spowiedzi. Pierwszy z nich obejmuje bezwzględny zakaz dowodowy i ma swoje

⁵⁵ Z. Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, wyd. 6, Warszawa 2003, 157.

⁵⁶ Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o *gwarancjach wolności sumienia i wyznania* (Dz. U. Nr 29 poz. 155, z późn. zm.; tekst jedn. Dz. U. z 2000 r. Nr 26 poz. 319).

⁵⁷ W. Góralski, *Wstęp do prawa wyznaniowego*, Płock 2003, 69.

⁵⁸ Konstytucja jest aktem normatywnym, zajmującym najwyższe miejsce w hierarchii prawa. Oznacza to, że stanowi ona podstawę innych normatywnych aktów prawnych, postanawiając, jakie akty prawne i przez kogo mogą być wydane. Określa zatem sposób tworzenia prawa w danym państwie (J. Nowacki, Z. Tobor, *Wstęp do prawoznawstwa*, Warszawa 1994, 112).

umocowanie w art. 178 pkt 2 *Kodeksu postępowania karnego*⁵⁹ oraz w art. 82 pkt 3 *Kodeksu postępowania administracyjnego*⁶⁰. Rozwiązania o podobnym kierunku legislacyjnym zostały przyjęte także w przepisach art. 195 pkt 3 ustawy *Ordynacja podatkowa*⁶¹ oraz w art. 43 pkt 2 ustawy *O Najwyższej Izbie Kontroli*⁶². Natomiast drugi model ochrony tajemnicy spowiedzi, mający względny charakter, znajduje swoje umocowanie w art. 261 § 2 *Kodeksu postępowania cywilnego*⁶³. Trzeba podkreślić, iż wspólnym elementem przedstawianej prawnej konstrukcji, gwarantującej ochronę tajemnicy spowiedzi, jest fakt, iż stanowi ona podstawę zakazu uzyskania oraz wykorzystywania dowodu ze świadka będącego duchownym w odniesieniu do faktów poznanych przez niego podczas spowiedzi. Oznacza to, iż dowód uzyskany wbrew ustanowionym zakazom dowodowym będzie podlegał dyskwalifikacji na gruncie prawa procesowego.

Trzeba zaznaczyć, iż ochrona tajemnicy spowiedzi jest również w pewnym zakresie przewidziana na gruncie art. 226 k.p.k., który reguluje kwestię możliwości wykorzystania przez sąd określonych dokumentów jako dowodów w postępowaniu⁶⁴. Zgodnie z art. 226 k.p.k. przy wykorzystaniu dokumentów zawierających tajemnicę państwową, służbową lub zawodową jako dowodów w postępowaniu karnym stosuje się odpowiednio zakazy i ograniczenia przewidziane w art. 178–181 k.p.k. Tym samym w grę wchodzi również interesujący nas zakaz dowodowy tajemnicy spowiedzi, przewidziany przez art. 178 pkt 2 k.p.k., w odniesieniu do którego można stwierdzić, że dokumenty zawierające informacje objęte tajemnicą spowiedzi nie mogą zostać w ogóle wykorzystane w postępowaniu karnym⁶⁵.

Konkludując powyższe rozważania, trzeba jeszcze raz mocno podkreślić, że zakaz dowodowy tajemnicy spowiedzi w polskim postępowaniu karnym stanowi następstwo skorzystania przez penitenta z sakramentalnej spowiedzi. Innymi słowy, powstaje on w momencie przystąpienia przez penitenta do spowiedzi. Natomiast jego procesowe urzeczywistnienie następuje z chwilą wezwania spowiednika do stawienia się w postępowaniu karnym w charakterze świadka⁶⁶. Mimo istniejących pewnych mankamentów w przedstawianej instytucji zakazu dowodowego tajemnicy spowiedzi oraz formułowanych w doktrynie postulatów *de lege ferenda*⁶⁷ pod adre-

⁵⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks postępowania karnego* (Dz. U. Nr 89 poz. 555 z późn. zm.).

⁶⁰ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. *Kodeks postępowania administracyjnego* (Dz. U. z 2013 r. poz. 183)

⁶¹ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. *Ordynacja podatkowa* (Dz. U. z 2005 r. Nr 8 poz. 60).

⁶² Ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o *Najwyższej Izbie Kontroli* (Dz. U. z 2001 r. Nr 85 poz. 937 z późn. zm.).

⁶³ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. *Kodeks postępowania cywilnego* (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, 293).

⁶⁴ W. Wenz, M. Janusewicz, art. cyt., 182.

⁶⁵ T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2005, 500–501.

⁶⁶ M. Wielec, art. cyt., 225.

⁶⁷ Wysuwany jest pogląd, iż zakres regulacji zawarty w art. 178 pkt 2 k.p.k. jest niewystarczający i nie chroni w sposób należyty konstytucyjnego prawa do wolności sumienia oraz wyznania. Podnoszony jest głos, iż wspomniany przepis nie obejmuje swym zakresem rozmów o charakterze duszpasterskim, porad duchowych czy kierownictwa duchowego. Oznacza to zatem, iż w świetle obowiązujących przepisów polskiej procedury karnej przesłuchanie duchownego w zakresie omawianych informacji, a także zatrzymanie dokumentów będzie prawnie dopuszczalne (M. Tomkiewicz, *Tajemnica spowiedzi*

sem ustawodawcy, trzeba docenić poczyniony wkład ze strony ustawodawcy w prawie karnym procesowym na rzecz ochrony tajemnicy sakramentalnej spowiedzi. W świetle tego trudno nie zgodzić się z poglądem, iż nadanie przez ustawodawcę zakazowi z art. 178 pkt 2 k.p.k. charakteru zupełnego⁶⁸ wyłączałoby w ogóle możliwość dowodzenia treści spowiedzi i czyniłoby zarazem jej ochronę na gruncie prawa karnego procesowego optymalną.

Zarówno postępowanie karne, jak i administracyjne, określając w sposób imperatywny postać tajemnicy spowiedzi, gwarantują, iż duchowni wszystkich legalnie działających związków religijnych nie mogą pełnić roli świadka w procesie na okoliczności objęte tajemnicą spowiedzi. W konsekwencji, zgodnie z przepisami wskazanych procedur prawnych, duchowny nie może w żadnym wypadku zostać przez nikogo zwolniony z obowiązku zachowania tajemnicy spowiedzi. W dodatku powołanie się na tajemnicę spowiedzi skutkuje tym, iż nie powinien on być nawet wezwany do składania zeznań⁶⁹. Niemniej, gdyby nieopatrznie doszło do takiej sytuacji w wyniku pomyłki, lub też zamierzonego działania organu procesowego, niewątpliwie sprzecznego z prawem, wówczas zeznania odebrane od osoby, która nie mogła być świadkiem, czyli w tym wypadku duchownego na okoliczność spowiedzi, będą nieważne. W praktyce będzie to oznaczać, iż tego rodzaju zeznania nie zostaną uznane za dowód w sprawie. Natomiast okoliczność ustalona na podstawie zeznań nie będzie uznana za udowodnioną⁷⁰.

Trzeba jednak zwrócić uwagę, iż w kwestii spójności oraz konsekwencji zapewnienia bezwzględnej ochrony w przedmiocie ochrony tajemnicy spowiedzi ze strony polskiego prawodawcy, pewnym cieniem kładzie się przede wszystkim regulacja na gruncie procedury cywilnej zawarta w art. 261 § 2 *in fine* k.p.c. Nie ulega wątpliwości, iż stanowi ona model względnej ochrony tajemnicy spowiedzi⁷¹. Wspomniany przepis art. 261 § 2 *in fine* k.p.c. daje duchownemu prawo do odmowy zeznań na okoliczności objęte tajemnicą spowiedzi. Tym samym oznacza to, iż duchowny w tej sytuacji może odmówić składania zeznań, ale również ma możliwość zrezygnowania z przysługującego mu uprawnienia i zdecydowania się na złożenie zeznań na wspomniane okoliczności. W dodatku będzie mógł to uczynić nawet wbrew woli penitenta⁷².

---

i tajemnica duszpasterska w procesie karnym, Prokuratura i Prawo, 2 (2012), 59). Ponadto M. Jurzyk zauważa, że ścisła interpretacja art. 178 pkt 2 k.p.k. wskazuje jednoznacznie, iż zakaz dowodowy ma swe odniesienie jedynie do spowiedzi sakramentalnej. W konsekwencji, znaczne zawężenie podmiotowe oraz przedmiotowe wspomnianego przepisu może rodzić poczucie dyskryminacji, zwłaszcza w odniesieniu do tych związków wyznaniowych oraz wyznań, które wprawdzie nie uznają spowiedzi za sakrament, ale praktykują wyznanie win lub duchowe poradnictwo. Autor podkreśla, iż w wypadku przyznania ochrony tego rodzaju wyznaniom naturalną konsekwencją byłoby objęcie ochroną w formie zakazu dowodowego przykładowo porad dokonywanych przez braci oraz siostry zakonne w ramach prowadzonej działalności duszpasterskiej (M. Jurzyk, *Ochrona spowiedzi w postępowaniu dowodowym a prawa penitenta i duchownego*, Radca Prawny, 2 (2004), 66–70).

⁶⁸ M. Rusinek, *Tajemnica zawodowa i jej ochrona w polskim procesie karnym*, Warszawa 2007, 77–79.

⁶⁹ B. Pieron, art.cyt., 329–331.

⁷⁰ M. Wielec, dz.cyt., 224–226.

⁷¹ W. Wenz, M. Janusewicz, art.cyt., 170–172.

⁷² A. Adamczuk, M. Manowska, P. Pruś, M. Radwan, M. Sieńko, E. Stefańska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, (art. 261 k.p.c.), Warszawa 2013.

W doktrynie słusznie podnosi się, zwłaszcza w kontekście zakazu dowodowego z art. 178 pkt 2 k.p.k., iż ograniczenie podmiotowe wspomnianego zakazu jedynie do osoby duchownego stanowi poważne uchybienie⁷³. Stąd należy zgodzić się z wysuwanyymi postulatami pod adresem prawodawcy, by rozszerzyć zakres przepisu art. 178 pkt 2 k.p.k. na wszystkie osoby, które w jakikolwiek sposób powzięły informacje ze spowiedzi⁷⁴. Przyjęcie tego rodzaju konstrukcji prawnej niewątpliwie przyczyniłoby się do pełniejszej oraz realniejszej ochrony tajemnicy spowiedzi. Niemniej, w kontekście analizy wybranych przepisów tworzących drugi model chroniący bezwzględnie tajemnicę spowiedzi na gruncie postępowania karnego, postępowania administracyjnego, ustawy *O Najwyższej Izbie Kontroli* oraz ustawy *Ordynacja podatkowa*, trzeba docenić troskę prawodawcy polskiego oraz uznać jego istotny wkład w budowanie systemu prawnego zapewniającego ochronę tajemnicy spowiedzi.

4.2. ODPOWIEDZIALNOŚĆ PRAWNA DUCHOWNEGO ZA NARUSZENIE TAJEMNICY SPOWIEDZI W PRAWIE POLSKIM

Obserwacja pewnych zdarzeń w obecnych czasach pozwala stwierdzić, iż problem odpowiedzialności prawnej duchownego za naruszenie tajemnicy spowiedzi może stać się całkiem realny i dotyczyć nas w niedalekiej przyszłości w nieodosobnionych przypadkach. Na przykład w kontekście głośnych i ostentacyjnych odejść kapłanów, którzy publicznie deklarują obojętną, a nawet wrogą postawę wobec Kościoła. W takiej sytuacji wydaje się, że sankcje kanoniczne dla tego rodzaju sprawców nie mają większego znaczenia i nie są w stanie wymóc na nich oczekiwanego zachowania. Powstaje pytanie, czy w wypadku ujawniania przez nich treści różnych spowiedzi, m.in. dotyczących osób życia publicznego, możliwe jest pociągnięcie ich do odpowiedzialności prawnej w systemie prawa polskiego. Wydaje się, iż pociągnięcie duchownego do odpowiedzialności prawnej w związku z naruszeniem tajemnicy spowiedzi jest możliwe nie tylko na płaszczyźnie prawa wewnętrznego Kościoła katolickiego, do którego duchowny przynależy⁷⁵. Może ono również nastąpić w polskim porządku prawnym⁷⁶. W grę będzie tu wchodziła odpowiedzialność o charakterze karnym oraz cywilnym⁷⁷. Wprawdzie wydaje się, iż kwestia odpowiedzialności prawnej przed sądem powszechnym za ujawnienie tajemnicy spowiedzi

⁷³ Przepis art. 178 pkt 2 k.p.k. nie wymienia wprost, poza osobą duchownego, żadnego innego podmiotu, w stosunku do którego zakaz dowodowy byłby wiążący. Oznacza to zatem, iż organy procesowe będą mogły dokonać przesłuchania w charakterze świadka tłumacza uczestniczącego w spowiedzi, lub też inne osoby, które uzyskały informacje o faktach wyznanych na spowiedzi (por. M. Tomkiewicz, art.cyt., 54–55).

⁷⁴ A. Laskowska, *Dowody w postępowaniu cywilnym uzyskane w sposób sprzeczny z prawem*, Państwo i Prawo 12 (2003), 94–96; M. Tomkiewicz, art.cyt., 54–56.

⁷⁵ K. Pachnik, *Odpowiedzialność karna duchownego przed sądem powszechnym*, Prokurator 47 (2011) nr 3, 55.

⁷⁶ M. Tomkiewicz, art.cyt., 54.

⁷⁷ M. Wielec, dz.cyt., 299.

stanowi problem marginalny oraz hipotetyczny, to jednak także i ona pośrednio znalazła swe uregulowanie w obowiązującym systemie prawa polskiego. Ujawnienie przez duchownego okoliczności objętych tajemnicą spowiedzi może bowiem zostać zakwalifikowane przede wszystkim jako wypełnienie znamion przestępstwa występku określonego przez ustawodawcę w art. 266 k.k. Naruszenie tajemnicy spowiedzi stanowi także dla poszkodowanego możliwość dochodzenia swych naruszonych praw na gruncie prawa cywilnego w drodze powództwa cywilnego na podstawie art. 23 k.c. i 24 k.c. w związku z art. 448 k.c. Wspomniane przepisy konstytuują instytucję dóbr osobistych i ich ochronę⁷⁸.

Podsumowując zagadnienie ochrony tajemnicy spowiedzi w systemie prawa polskiego, ogólnie można stwierdzić, że ustawodawca świecki szanuje to niezbywalne prawo Kościoła w tym względzie. Jednakże należy od razu zaznaczyć, iż proponowana ochrona nie jest jednolicie ścisła. Przeprowadzona bowiem analiza norm prawa cywilnego, administracyjnego oraz karnego pozwoliła zauważyć współlistnienie dwóch modeli. Pierwszy model daje spowiednikowi uprawnienie do odmowy składania zeznań. Natomiast drugi sprowadza się do bezwzględного zakazu ujawniania przez spowiednika wiedzy zdobytej na spowiedzi. Stąd też w sposób oczywisty zapewnia lepszą ochronę tajemnicy sakramentu niż wspomniany model ochrony istniejący na gruncie prawa cywilnego. Organ administracji publicznej i sąd karny nie mogą zatem spowiednika przesłuchać jako świadka, natomiast sąd cywilny może dokonać tej czynności procesowej pod warunkiem, że przesłuchiwany wyrazi na to swą zgodę⁷⁹.

Wypada zgodzić się z podnoszonymi głosami, iż najbardziej prawidłową ochronę w poruszanej kwestii zapewniłby bezwzględny zakaz przesłuchania duchownego, zwłaszcza na temat wiadomości uzyskanych podczas sprawowania posługi sakramentalnej. Ponadto należy jeszcze zwrócić uwagę, że przepisy prawa polskiego regulują ochronę prawną w zakresie zachowania tajemnicy sakramentalnej i osoby duchownego. Oznacza to zatem, iż w żaden sposób nie utrudniają składania zeznań penitentowi w sprawach, które wyznał wcześniej na spowiedzi. Ustawodawca nie stanął także na straży sekretu spowiedzi, ponieważ nie ograniczył możliwości składania zeznań w postępowaniu przez osoby trzecie mające informacje zasłyszane z cudzej spowiedzi⁸⁰. Niemniej, mimo wskazanych pewnych niespójności w kwestii ochrony tajemnicy spowiedzi na gruncie prawa polskiego, trzeba uznać, iż ustawodawca świecki szanuje to niezbywalne prawo Kościoła w tym względzie i stoi na straży *sigillum sacramentale*.

5. ZAKOŃCZENIE

Przedstawione w zarysie zagadnienie godności sakramentu pokuty oraz jego ochrony w prawie kanonicznym i w prawie polskim, zwłaszcza w kontekście postawionych na początku pytań, prowadzi do następujących wniosków.

⁷⁸ Z. Radwański, dz.cyt., 156–157.

⁷⁹ W. Wenz, M. Janusewicz, art.cyt., 180–182.

⁸⁰ M. Wielec, dz.cyt., 333–334.

Godność i świętość sakramentu pokuty związana jest przede wszystkim z faktem ustanowienia go z woli samego Chrystusa jako podstawowego środka służącego pojednaniu grzesznego człowieka z Bogiem. Rzeczywistość sakramentu pokuty odnosi się więc do spraw najistotniejszych dla człowieka, dotyczących życia zarówno ziemskiego, jak i wiecznego. Kościół, mając na uwadze wolę samego Chrystusa i troszcząc się o realizację Jego polecenia od samego początku swego istnienia, podejmował oraz stosował liczne środki mające na celu ochronę sakramentu pokuty.

Prawo kanoniczne, mając na względzie potrzebę ochrony godności sakramentu pokuty jak również interesu oraz dobra penitenta i spowiednika, ustanawia szeroki wachlarz ochrony oraz gwarancji w podejmowanym przedmiocie. Oznacza to, iż przewidziane przez prawodawcę pewne zachowania wymierzone przeciw godności sakramentu pokuty stanowią nie tylko grzech, ale także pociągają za sobą konkretne konsekwencje prawne.

Ochrona sakramentu pokuty w prawie kanonicznym ma charakter pełny oraz integralny. Przewidziana jest na gruncie przepisów prawa materialnego i procesowego. Prawodawca przewidział katalog konkretnych przestępstw godzących w świętość sakramentu pokuty, z którymi w ramach odpowiedzialności prawnej związał dla ich sprawców najsurowsze i najbardziej dolegliwe sankcje karne (kan. 1388).

Tajemnica spowiedzi ma zapewnioną ochronę także na gruncie przepisów prawa polskiego. Jednak ochrona analizowanej instytucji na gruncie prawa polskiego różni się od modelu przyjętego w prawie kanonicznym. Istniejąca ochrona tajemnicy spowiedzi w procesowym prawie polskim nie ma jednolitego charakteru.

Istota ochrony tajemnicy spowiedzi na gruncie polskiego prawa materialnego sprowadza się do możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności cywilnej oraz karnej duchownego ujawniającego tajemnicę spowiedzi. Oznacza to, iż poszkodowany penitent będzie mógł dochodzić swych roszczeń przed sądem cywilnym w ramach powództwa cywilnego o naruszenie dóbr osobistych. Natomiast w kwestii odpowiedzialności karnej nie wyklucza się możliwości pociągnięcia do niej duchownego ujawniającego tajemnicę spowiedzi na podstawie przepisów prawa karnego materialnego, penalizujących naruszenie szeroko rozumianej tajemnicy zawodowej oraz prywatnej.

Nie ulega wątpliwości, iż regulacja prawna ze strony ustawodawcy polskiego, która uczyniłaby ochronę tajemnicy spowiedzi zbliżoną do konstrukcji przyjętej i funkcjonującej w prawie kanonicznym, pomogłaby znacznie we wzmocnieniu ochrony godności sakramentu pokuty. Także, co ważne, dawałaby obywatelom poczucie większego komfortu i zaufania do instytucji państwowych, jednocześnie ze świadomością egzystowania w rzeczywistości prawdziwego państwa prawa, szanującego fundamentalne zasady i wartości ludzkie.

Należy ponadto zauważyć, iż poszanowanie tajemnicy spowiedzi oraz zapewnienie gwarancji prawnej ochrony ze strony państwa nie zawęży się jedynie do problemu omawianej instytucji. Przeciwnie, stanowi swego rodzaju miernik poszanowania przez państwo w ogóle autonomii oraz niezależności Kościoła, jak również podstawowych praw i wolności każdego człowieka.

Celem przyświecającym podjętemu zagadnieniu było przede wszystkim uświadomienie sobie konieczności ujmowania sakramentu pokuty i jego ochrony w spo-

sób całościowy oraz integralny. Ważne jest zatem postrzeganie tego wyjątkowego wydarzenia nie tylko w wymiarze teologicznym, ale także przez pryzmat prawa kanonicznego oraz prawa polskiego. Wydaje się, iż podjęty temat w zaproponowanym kształcie może stanowić zachętę do dalszych badań na gruncie doktryny prawa kanonicznego oraz prawa polskiego, a także powinien być przedmiotem stałej troski legislacyjnej prawodawcy kościelnego i państwowego.

BIBLIOGRAFIA

I. MAGISTERIUM KOŚCIOŁA I KODEKSY

- Jan Paweł II, *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań: Pallottinum 2002.
- Kongregacja Nauki Wiary, *List Normae de gravioribus delictis*, 21.05.2010, w: AAS 102 (2010), 419–431.
- Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, w: AAS (1917–II), 5–521.
- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli pp. II promulgatus*, w: AAS 75 (1983–II) XXX, 1–318; *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984.

II. PRAWODAWSTWO RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.* (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483).
- Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską podpisany w Warszawie dnia 28 lipca 1993 r.* (Dz. U. z 1998r., Nr 51, poz. 318).
- Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. *Kodeks postępowania administracyjnego* (Dz. U. z 2013 r., poz. 183).
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. *Kodeks cywilny* (Dz. U. z 1964 r., Nr 16, poz. 93 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. *Kodeks postępowania cywilnego* (Dz. U. z 2014 r., poz. 101, 293).
- Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o *gwarancjach wolności sumienia i wyznania* (Dz. U. z 1989 r. Nr 29, poz. 155, z późn. zm.; tekst jedn. Dz. U. z 2000 r., Nr 26, poz. 319).
- Ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o *Najwyższej Izbie Kontroli* (Dz. U. z 2001 r., Nr 85, poz. 937, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny* (Dz. U. z 1999 r., Nr 88, poz. 553 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks postępowania karnego* (Dz. U. z 1999 r., Nr 89, poz. z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. *Ordynacja podatkowa* (Dz. U. z 2005 r., Nr 8, poz. 60).

III. OPRACOWANIA

- Adamczewski W., *Prawo w konfesjonale*, w: *Sztuka spowiadania*, red. J. Augustyn, S., Cyran, Kraków: Wydawnictwo WAM 2010, 191–201.
- Adamczuk A., Manowska M., Prus P., Radwan M., Sieńko M., Stefańska E., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa: Wydawnictwo LexisNexis 2013.
- Arias J., *Sankcje w Kościele*, (kan. 1362), w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, edycja pol., red. P. Majer, Kraków: Wolters Kluwer Polska 2011, 983–1046.
- Borek D., *Przestępstwa przeciwko sakramentom w normach De Delictis Reservatis z 2010 roku*, *Prawo Kanoniczne*, 55 (2012) 4, 111–158.
- Ciccola G., Targoński T., *Poradnik spowiednika. Aspekty biblijno-teologiczne sakramentu pokuty. Cenzury, nieprawidłowości i przeszkody w Kodeksie Prawa Kanonicznego*, Kraków: OO. Franciszkanów „Bratni Zew” 2008.
- Gajda P. M., *Sankcje karne w Kościele w świetle Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II oraz późniejszych zmian i uzupełnień*, Tarnów: Biblos – Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej 2008.

- Gardocki L., *Prawo karne*, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck 2011.
- Góralski W., *Władza spowiednika w zakresie odpuszczania grzechów i kar według nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, *Prawo Kanoniczne* 27 (1984) 3–4, 77–87.
- Góralski W., *Wstęp do prawa wyznaniowego*, Płock: Płocki Instytut Wydawniczy 2003.
- Grzegorzczak T., Tylman J., *Polskie postępowanie karne*, Warszawa: Wydawnictwo: LexisNexis 2005.
- Hemperek P., Góralski W., Przytuła F., Bakalarz J., *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, T. 3: *Księga III. Nauczycielskie zadanie Kościoła. Księga IV. Uświecające zadanie Kościoła*, Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL 1986.
- Huet S., *Sakrament pokuty w świetle teologii i psychologii*, cz. II, Warszawa: Wydawnictwo SS. Loretanek-Benedyktyniek 1959.
- Jurzyk M., *Ochrona spowiedzi w postępowaniu dowodowym a prawa penitenta i duchownego*, *Radca Prawny* nr 2, 2004, 60–72.
- Laskowska A., *Dowody w postępowaniu cywilnym uzyskane w sposób sprzeczny z prawem*, *Państwo i Prawo* 12 (2003), 88–101.
- Marcol A., *Pokuta i sakrament pokuty*, Opole: Wydawnictwo Świętego Krzyża 1992.
- Myrcha M., *Prawo karne*, t. II: *Kara*, Warszawa: Wydawnictwo ATK 1960.
- Myrcha M. A., *Problem grzechu w karnym ustawodawstwie kanonicznym*, *Prawo Kanoniczne* 29 (1986) 1–2, 43–80.
- Nowacki J., Tobor Z., *Wstęp do prawoznawstwa*, Warszawa: PWN 1994.
- Nykiel K., *Przyczyny i procedura wydalania duchownych według norm i praktyki Kongregacji Nauki Wiary*, *Prawo Kanoniczne* 54 (2011) 3–4, 31–52.
- Pachnik K., *Odpowiedzialność karna duchownego przed sądem powszechnym*, *Prokurator* nr 3 (47), 2011, 52–59.
- Pastuszko M., *Posługa szafarza sakramentu pokuty i pojednania w szczególnych okolicznościach*, *Prawo Kanoniczne* 38 (1995) 1–2, 27–70.
- Pastuszko M., *Sakrament pokuty i pojednania*, Kielce: Wydawnictwo Jedność 1999.
- Pieron B., *Ochrona tajemnicy spowiedzi w prawie polskim*, *Kieleckie Studia Teologiczne* 11 (2012), 321–334.
- Plątek J.S., *Sprawowanie sakramentu pokuty i pojednania*, Częstochowa: Wydawnictwo Paulinianum 2001.
- Radwański Z., *Prawo cywilne – część ogólna*, wyd. 6, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck 2003.
- Rakoczy T., *Ochrona tajemnicy spowiedzi. Zakaz wyjawiania okoliczności uciążliwych dla penitenta*, *Annales Canonici* 7 (2011), 133–147.
- Rusinek M., *Tajemnica zawodowa i jej ochrona w polskim procesie karnym*, Warszawa: Wolters Kluwer Polska 2007.
- Suchecki Z., *Wydalanie duchownych na podstawie kanonicznego procesu karnego*, *Prawo Kanoniczne* 54 (2011) 3–4, 106–107.
- Suchecki Z., *Ochrona godności kapłańskiej w kościelnym prawie karnym*, w: *Kapłaństwo Posługi*, red. A. Skorupa, A. Słowikowska, Lublin: Wydawnictwo KUL 2012.
- Syryjczyk J., *Pojęcie ekskomuniki w świetle zadań pastoralnych Kościoła w projekcie prawa karnego z 1973 r., oraz w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, *Prawo Kanoniczne* 32 (1989) 1–2, 127–156.
- Syryjczyk J., *Kanoniczne prawo karne*, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego 2003.
- Syryjczyk J., *Zagadnienia kościelnego prawa karnego w świetle publikacji zawartych w kwartalniku Prawo Kanoniczne*, *Prawo Kanoniczne* 51(2008) 1–2, 75–112.
- Syryjczyk J., *Ochrona tajemnicy spowiedzi w świetle kanonicznego prawa karnego*, *Prawo Kanoniczne* 44 (2010) 1–2, 70–115.
- Tomkiewicz M., *Tajemnica spowiedzi i tajemnica duszpasterska w procesie karnym*, *Prokuratura i Prawo* 2 (2012), 50–61.
- Wenz W., Janusewicz M., *Zapewnienie poszanowania i ochrony prawnej tajemnicy sakramentalnej w polskim systemie prawa*, *Wrocławski Przegląd Teologiczny* 16 (2008), nr 1, 161–184.

Wielec M., *Zakaz dowodowy tajemnicy spowiedzi w postępowaniu karnym*, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego 2012.

Witek S., *Sakrament pojednania*, Poznań–Warszawa: Pallottinum 1979.

Wróbel W., *Przestępstwa przeciwko ochronie informacji*, w: *Kodeks karny. Komentarz*. Tom 2: *Część Szczególna*, red. A. Zoll, Zakmycze: Wydawnictwo: Wolters Kluwer SA 1998, 968–1065.

Wróbel M., *Przestępstwo podsłuchiwania (nagrywania) spowiedzi oraz rozpowszechniania jej treści w środkach społecznego przekazu w świetle prawodawstwa Kościoła Katolickiego*, *Prawo Kanoniczne* 54 (2011) 3–4, 287–304.

THE DIGNITY OF THE SACRAMENT OF PENANCE AND ITS PROTECTION IN THE NORMS OF CANON LAW AND IN THE POLISH LEGAL SYSTEM

Summary

The issue was discussed primarily on the grounds of the legal acts and documents of the Magisterium and the legislation of the Republic of Poland. Additionally, there were presented theological and canonical views, as well as those referring to the doctrine of the Polish law.

At first, the theological and canonical aspect of the Sacrament of Penance was presented within the said issue. Then, there were discussed problems relating to the protection of the sanctity of the Sacrament of Penance on the basis of the canon law. With this respect, the essence of the mystery and secrecy of confession was explained in the beginning, then there were shown forms of its infringement. Furthermore, we presented crimes which might be committed in the administration and reception of the Sacrament of Penance and canonical sanctions resulting from such commission.

In the context of the presented issue, it was also essential to emphasize the protection of secrecy of confession in the Polish law, particularly on the grounds of the Polish procedural law, mainly with respect to the existing inadmissibility of evidence relating to information received under the seal of confession in the criminal, civil and administrative procedures. The paper also addressed the possibility of taking a legal responsibility before Church Court for violating the seal of confession in the Polish law.

Key words: the Sacrament of Penance, secrecy/seal of confession, protection of the secrecy of confession, violation of the seal of confession, inadmissibility of evidence relating to the secrecy of confession, crime, priest, penitent